

Varpas išeina kas mėnesis. Metinė preky su parsuontimu:
 Rusijoje (kuvertuose) 5 rubl.,
 Prusuose 3 Mk.,
 Amerikoje ir kitur 4 Mk.

VARPAS

Apgarsinimai V a r p e ,
 ištisa eilutė smulkaus rašto, kaštuoja
 60 fen. arba 30 kap.

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Naujas valdžios užmanymas.

Pasklido garsas, juog valdžia užsispyrus yra nupirkti ir paimti į savo rankas mūsų žemę. Mums pasisekė patirti, kad valdžia yra paskyrus tam tikrą fondą išpirkimui geresnių dvarų mūsų krašte. Dėlei pradžios tas fondas liko paskirtas Kauno gubernijai ir tam tikslui iš viešpatystės yzdo liko paskirti aštuoni milijonai rublių. Kaip ant vienos lietuviškos rėdybos — tai nemaža kruva pinigų. Kad ši paskala yra teisinga, tai gavome girdėti jau patvirtinimą jos teisingumo. Valdžia kreipėsi jau prie grapo Zubovo, kuris turi daug dvarų Žemaitijoje, su propozicija parduoti jai jo dvarus, kuriuos jis norėjo šmoteliais žmonėms išparduoti. Prekės jau liko valdžiai paduotos. Todėl naujas darbas, jau, galima sakyti, yra pradėtas. Jeigu tik valdžiai nepristigs pinigų, tai galima sakyti, juog šis darbas, turės savo pasisekimą. Mūsų dvarponiai smagiai jau yra prasiskolinę bankose, ir jiems bus didžiai malonu apturėti šiek-tiek daugiau grašio už savo žemę, nės galima tikėtis, juog valdžia vis-gi brangiaus mokės, kaip paprasti pirkėjai. Tiesa, valdžia užmano išpirkinėti tiktai didesnius ir geriaus užvestus dvarus. Bet ir mažieji pereis į rankas maskolių, nės, kaip rodo prityrimas, jie ir šiandien smagiai slenka į rankas moskolių dvarponių.

Siekiai šio naujo užmanymo per daug jau aiškus, kad da reiktų čion juos aiškinti. Teip-tai darė Prūsų valdžia laike Bismarko su lenkiška žeme. Nuo laiko Muravjevo Maskolių valdžia teip-gi pradėjo kolonizuoti mus kraštą. Gaila tik, kad per išėjusį laiką mūsų dvarponija mažai te permanė savo situaciją. Tiesa, ir šiandien mūsų patrijotai keikia ir burnyja ant valdžios, ir net paslaptomis roda jai kumštį, bet gyvenime šie patrijotai elgiasi kaip ištikimiausieji tarnai. Visur galima regėti kuodidžiausią nuolankumą ir net tikrą servilizmą. Žmonės mat bijosi, kad jų kas nenubaustų už jų nekaltą burnyją ir skubinasi akise valdžios pasirodyti kuonekalčiausiais. Paveizdan pajimkime nors paskutinį visotiną susirinkimą „Vilniaus Ukiškos draugystės“, ant kurio buvo susirinkę daugiau 400 dvarponių iš visų Lietuvos kraštų. Ten gana buvo tik porą žodžių

pažnekėti apie „ištikimumą“, ir gausus plojimai sklido po visą salę. Pasirodyti nekaltais, buti baltais — tai tikriausias noras šių mūsų galiunų, maldaujančių, kad valdžia nedarytų jiems jokių kliučių . . . didinant savo turtus. Šauktis prie jų ir kviesti juos talkan prie darbo, kaip tai darė p. Žemkalnis („Varpas“ Nr. 4), be jokio abejo, yra darbas nevaisingas, nės kiekvienas darbas, kuris yra sujungtas su šokia ar tokia baime buti apkaltintu, nėra visai jiems parankiu — tai priešinasi jieskiniams ir siekiams pačių galiunų. Žinoma, maži išėmimai gal atsirasti, bet jie atsiras ir be tokių šauksmų. Panašus šauksmai prie galiunų manding tuom negeri, nės jie painka mūsų visuomenę kaslink visokių spēkų, kurios gal atsirasti apgynimui nuvargintos tautos. Pasitikėti ant ko ir paskui turėti apmaudą nėra niekam smagu, verčiau jau, kad visai nebutų tų slidžių pasitikėjimų. Kas link-gi mūsų sulenkėjusios bajorijos, to didelio skaitliaus drąsių patrijotų iš užupeckio, tai man rodos, juog jų spēkos neatnės jokios pagalbos kovoje už mūsų nepriegulmę. Priešingai — tai gaivalas, kuris dėlei savo įpatiškos gerovės, stengiasi su valdžia susigyventi ir per tai daugiau laimėti nuo valdžios. Dygstantieji pramoninkai daugiausia atsiranda tarp tų pačių dvarponių ir tendencija tarpo jų pasilieka ta pati, kaip ir pas žemvaldžius. Reikia gyventi, reikia uždirbti, o vis kas kitas — tai tušcia svajonė. Jeigu valdžia varys energiška savo naują užmanymą, tai, žinoma, daugeliui iš dvarponių priseis pasilikti be žemės, daugelis prastos tas vietas, kurias šiandien užlaiko ir tuomet, galima tikėtis, daugelis supras reikalingumą netik valdžiai peikti, bet ir kaip kur prieštarauti. Šis naujas jos užmanymas, kaip ir visa eilė kitų, prisidės prie veikesnio permanymo mus tikro politiško padėjimo ir bendro susigiminiavimo valdžiai prieštaraujančių. Iki tas susipratimas bus silpnas, iki turės viršų mus visuomenėje ramus ir nuolankus gaivalai, visada priseis mums kėsti naujus ir naujus smugius nuo savo vyriausybės. Pasielgimas jos, kaip ji ten nebutų autokratiška, vis-gi eina pagal savo tiesas. Ji negal paliepti vaikštinėti katalikams į cerkves, nės tuoj atsirastų pasipriešinimai ir visoki nesmagus jai atsitikimai. Rubežium jos

užmanymų pasilieka niekas kitas, kaip neapykanta, pasipiktinimas pačių valdomųjų. Jeigu šiandien ji užmano nupirkinėti geresnius dvarus, tai žino, juog smagios ar aštrios neapykantos tarp žemvaldžių tuom neišsąuks. Kaip kur kiti da džiaugsis iš tokios geradėjystės. Kas bus paskiaus, kaip jau daugumas žemės pereis į rankas rando, tai jau klausymas kitas. Gal tuomet nebebus nė lietuviško klausymo toje formoj, kaip tuliems šiandien jis išrodo. Tokios pasekmės matyt laukia ir pati valdžia, griebdamasi už įrankio, svarbumą kurį ji matyt suprato iš kolonizacijos Vokiečių, kuriems pasisekė apturėti nemažus vaisius ant dirvos suvokiečiavimo pačių lenkų. Kas dėsis pas mus, kaip seksis tas darbas, parodys ateitis. Gal ir čia pasirodyti ta teisybė, kurią skrieja patarlė: „kas vokiečiui gerai — tai moskoliui galas.“

Berželis.

Kova.

Drama iš trijų veikmių.

Parašė B.

— Ypatos: —

Bazylius Kymantas, pasituris dvarponis, 40 metų.

Feličia Kymantienė, jo žmona, 36 metų.

Kymantienė senoji, jo motina, 60 metų.

Marija Leckaitė, augintinė senosios, dabar mokintoja

Kymantų vaikų, 27 metų.

Juozas Budrikis, Kymantų kamisoris, baigęs agronomiją, 26 metų.

Marike, sodžiaus mergina, 14 metų.

Zelvienė, darbininko pati, 40 metų.

Raišienė, darbininko pati, 20 metų.

Konstancija, ponios tarnaitė, 30 metų.

Kaubrys, darbininkas, 58 metų.

Tarnas.

Veikmė pirma.

Paties Kymanto gabinetas. Krasės ir kanapkos raizinetos, išmuštos sahanu. Aslos viduryje paklotas kilimas ir ant to pastatytas stolas apskritas, aplinkui krasėms apstatytas. Pasienyje „chaise-longue“. Prie langų ir durų kybo tamsios drapanos. Pats ponas kasdieniniuose apsičiuose drabužiuose įžengdamas pro duris.

Scena I.

Kymantas: Retas atsitikimas, kad rudenyje taip aiškiai saulelė žibėtų. Felia, eikš šen! Pažiūrėk, kaip čia smagu! Visos rudeninės rusčios mintys čia išsiblašks!

Kymantienė: (tamsiais rubais apsvilkusi, rankas susinėjusi, įeina svyrudama) A-a-a! (sėdžias pamažu ant „chaise-longue“) Kas čia išblaskys! Viskas paprasta! Į viską akys atsiveizėjusios!

Kymantas: (negalėdamas atsitraukti nuo lango) Medžio lapeliai auksuoti, rausvi, leidžiasi pamažu vėjo pučiami, krinta ant parudavusios žemelės, margina dar truputį žaliuojančią veją*). O saulelė, tarytum atsiveikindama, žiba kiek-

viename rasos lašelyje ant kiekvieno lapelio . . .

Kymantienė: (atsiložusi ant „chaise-longue“, rankas užmetusi už galvos) Aš tik galiu džiaugtis pavasario, arba vasaros gamta! Kad visi pašaliai žiba linksmumu, švyta jaunumu! . . . O rustus ruduo visuomet primena man tik numirėlius ir galą ir vien tik liudnas ir neramias mintis atneša į galvą . . .

Kymantas: Aš nesuprantu, kodėl tavo pažiūrų susiaurėjo ribos! Tavo tokia gera širdis, (artindamos prie žmonos) toki karšti jausmai . . .

Kymantienė: (neduodama pabaigti, puola ir apsikabina vyrui ant kaklo ir bučiuodama traukia jį greta savęs sėsties) Bebeik! Tu mano širdies žvaigždėlė! Karščiausių jausmų tu mano spinduolėli! (meiliai žiurdama į akis) Nebeturiu aš tau didesnės meilės. Širdis dreba man, jeigu tu į ką pažiuri meiliai . . . (truput nuliudama) Gėda prisipažinti . . . (šypsosi akis nuleisdama) Atmeni, kaip aš geidžiau vaikų . . . o dabar . . . kaip p. Dievas palaimino, rodosi man, kad tavo meilė dėl manęs atvėso . . . pasidalyjo ant vaikų . . . Kaip aš pamatau, juog tu džiaugies jų žibančiais veideliais, tarytum peiliu perveria širdį mano . . . baimė ir neišsakomas neramumas apima . . . baisu darosi ir pamislyti, juog tu juos daugiaus myli, negu mane . . .

Kymantas: (nusišypsojęs ir glausdamas prie jos) Mylimiausiajoi! Jug-gi jausmai meilės dėl vaikų kiekvieną motiną turi išaukštinti, bet netokias netikusias mintis varyti į galvą . . .

Kymantienė: Dovanok! Dovanok! Visam tam kalta ta mūsų nuskurdusi šalis! Kad čia mūsų gyvenime nieko daugiau neišgirsi, kaip tik vien dejavimai, vieni vargai! . . . Atsiminus, kad per ištisą žiemą reiks teip skursti . . . tai net man galvoje maišosi.

Kymantas: (atsigrėždamas, nekantriai) Vargai man su ta tavo nekantrybe! Ką-gi aš veiksiu, kad negaliu teip greitai mišką parduoti?! . . . Skolos nėra kaip negalima užtraukti, nės vaikų skriausti neleidžia man sąžinė. Aš jiems neturiu tiesos numazinti tai, ką gavau po savo tėvų.

Kymantienė: (supykusi) Skolos! Priedermės! Vaikai! Sąžinė! Tai jau giesmė kasdieninė, paprasta, kuri man pagriso (rodydama) ligi kaklo . . .

Kymantas: (pašokęs) Kad tu norėtumei užsiimti kuo norint! Ar vaikais?! Ar namais?! Pagaliaus kiek yra nelaimingų, neturtėlių, kuriuos galima ar šelpti, ar pamokinti!

Kymantienė: Ar-gi dar negana? Paaukavau savo knygną . . . Marija kada nori gali eiti ir dalinti knygas dykai . . . Dar ant tos litvomanijos ėmė traukti piningus . . . Užvakar dar ištraukė nuo manęs dešimtį rublių . . .

*) veja = der Rasen.

Pakako man čia jau visoko! . . . Nėra čia tokio dalyko, prie kurio širdis mano glauštų? Rudėk dabar kaip užkeikta . . . Atskirta nuo viso puikaus gyvenimo . . . Su savo jaunyste ir visais troškimais gyva palaidota! . . . O grafienės Jadvygos laiškas dar aiškiau nurodo mano liudną padėjimą . . . (ištraukusi iš kišenės popierėlį skleidžia ir skaito) „Mano mylimiausioji! Senei trokštu pasišnekėti su tavimi, bet nėkaip negaliu jusų sulaukti. Susivažiavome į San-Remo visi iš pernykštės mūsų kuopelės. Visi linksmi, nės, kaip žinai, čia ir negali buti nė jokio liudnomo. Oras šiltas, dangus ir jura lygiai žydrus, saulelė savo karštus spindulius skleidžia apšviesdama puikiausius žolynus, kurie meiliu kvapu pripildo visą orą, o savo puikiais dažais pritraukia akis kiekvieno . . . bet ką čia aprašinėti, žinai ir pati. Turbut stengsies pasiskubinti išbėgti iš to supelėjusio savo krašto. Mes apsigyvenome villa Rosa, netolimais su grafu Zenonu. Tankiai minime tave. Kaip tavo vyras nėkaip negali atsiskirti nuo aukštos minties Budrikio. O tave, mano brangiausioji, ar dar nepripenėjo lygiai soties Marija su savo pamokslais apie inteligentų pridermes link vargdienių . . . (girdėties barškimas į duris).

Kymantas: Kas čia?

Marija: (už durių) Aš, Marija, noriu prie ponios.

Kymantas: Prašome! Prašome!

Scena II.

Marija: Atvežė iš pačto siuntinį, kažiki-ka didžioje skrynėje.

Kymantienė: (pradžingusi) A! tai turbūt mano rudeninę apsiautą parsiantė iš Varšavos, ką liepiau pasiuti kelionei užrubežį. Liepk čia atnešti! Liepk atnešti!

Marija: Aš ir pati galiu atnešti (išeina pro duris).

Scena III.

Kymantas: Kas ką nori, tešneka, arba tegul rašo, o Marija vienok žinosi, ką dirbanti arba ko norinti.

Kymantienė: Senei numanau, kad tau visi geri, apart tavo žmonos . . .

Kymantas: (rimtai į ją žiurėdamas) Kam teip kalbėti? Bene pirmus metus gyvename? Ar gi nepažinai dar manęs?

Kymantienė: Bebcik! Mylimiausias! (puldama jam ant kaklo) Ar tu manęs nesupranti? Jeigu kartais ir ištariu, kokį užgaulį žodelį . . . tai vis tik reiškia mano didžiausią meilę prie tavęs . . . Ar aš tame surukusiame krašte gyvenčiau bent valandą, kad tu manęs netrauktumei prie to . . . Jug čia nerasi žmogaus,

kurs tave suprastų . . . už visą triušą, už visą savo pasišventimą nieko daugiau nesulauksi, kaip tik neapykantą ir pavydą.

Kymantas: Ar-gi aš laukiu čia kokio atlyginimo?! Tik mano širdis prisirišusi prie sentėvių kampo ir prie tų žmonių, tarp kurių užaugau . . . Nors ir mažai tegalėdama, bet norėčiau nors siek tiek padaryti . . .

Kymantienė: Nėgana dar padarai gero, duodamas žmonėms tiek uždarbio?! Kiek jų maitini?! Kur pasidėtu, kad neimtumei į tarnystę?! . . . Daugiau daryti ir neverta . . . niekas nesupras . . . O sodyba mūsų istikrųjų graži, nėra ko šnekėti . . . Vasarą meilu čia gyventi, bet žiemos laike gal suvis nukankinti ta tyluma, ta stoka lygios draugystės. Stoka pasilinksminimų, atsakančių mūsų luomai . . . Ir sveikatos galima čia nustoti . . . Kelinta jau diena, kaip man galva sunki.

Scena IV.

Marija: (inėša puikų arnatą) Šit poni, tamstos apsiauta.

Kymantienė: (nustiebėjusi, pašokdama ir vartydama arnatą) Ach! tai arnatas mano paaukautas bažnyčiai! O koksai gražus! (atsikreipdama prie vyro) Atmeni, kur apžadėjau ligoje Boliuko, mūsų mylimiausiojo sunelio . . . Tik klebonas senis tegul jo nedėvės! Aš to nenoriu! Kaip jis pritikis mūsų kunigiukui! . . . Jis toksai geltonplaukis; o melsvas dažas visuomet tokiems pritinka . . . Rodosi matau jį apsiautusį prie altoriaus aniolo paveiksle . . . Tuo laiku ir melsties galima karščiau . . . (Marija šypsoi, kabina arnatą ant krasės. Kymantienė sėdžias vėl ant „chaise-longue“o, Marija netoliese ant krasės).

Kymantas: (vaikščiodamas atsigrėžęs į Mariją) Kaip tamstai rodosi, ar mano žmona teisingai šneka?

Marija: (rodydama į arnatą) Kad teip man, tai aš ant to nė skatiko neduočiau.

Kymantienė: Gražu, gražu nėra ko šnekėti.

Kymantas: (į Mariją) Ar-gi tamsta ant Dievo garbės nieko neduotumei?

Marija: Pagal mano nuomonės, verčiau tą skatiką apversti ant sušėlimo vargdienių, arba jų pramokinimo, nė ką ant puošimo kunigo.

Kymantienė: Kad prie tavęs nėkuomet širdis neatsiliepia! Vis tik protas ir dar toks šaltas! Kas link manęs, tai aš vien tik myliu, kas yra iškilmingo ir gražaus. Mano jausmai neapkenčia nėjokio žemumo ir nešvarumo . . .

Marija: Tamstos jausmai puikus, bet dar puikiau butų, kad tamsta panorėtumei pakelti kovą prieš visus tuos vargus . . .

Kymantienė: Aš nėjokios kovos nesuprantu be apmaudos, be ašarų, o tas mano akyse kužemiausiai stovi . . .

Marija: Kas-gi gal kovą mylėti? Bet jeigu per aną galima kam vargus sumažinti . . .

Kymantas: Jug per artymų vargus negalima užmiršti garbės Dievo . . .

Marija: Vargdienių ašaros ir vargai teipo-gi nedidina garbės Dievo . . .

Kymantienė: Jug žinoma, koki visi žmonės: Kiekvienas pildo tokius prisakymus, koki jam simpatiškesni, lengviau pritinka prie širdies. Man rodosi, kad tu nuolat minėdama vargdienius, nori mumis išmėtinėti, kad mes mažai tedarome . . . (karščiuodamasi) O mes kiek sykių ir save užmiršdami . . .

Marija: Nėra reikalo savęs užmiršti . . . jug turime mylėti kitus, tik tiek, kiek save.

Kymantas: Tamsta netiesą kalbi, aš Dievo žodžius kiteip suprantu: dėl meilės artymo reikia ir save nuskriausti . . . nesyki daug ko atsisakyti . . .

Marija: Atsisakyti atseina ir man nesyki . . . nors negaliu pasigirti, kad daugiau mylėčiau artymą negu save . . .

Kymantas: Tai tamsta netikrai supranti Dievo žodžius . . .

Kymantienė: Bebcik! Širdel! Jug ne kiekvienas gal buti toks ideališkas, kaip tu! Ar kas išmano apie tavo išsivadėjimą? Nevienam neateis į galvą, kad tu dėl garbės Dievo išsizi žadi pusryčio . . . O kiek sveikatos sau tuom pagadini?

Kymantas: Nu, kam-gi pasakoti?! Per vis šventesnė auka tyloms atlikta . . .

Marija: (su ironija) Auka?! Pasišventimas?! Lengva įstarti, vargu išpildyti!

Kymantienė: Paprastiesiems žmonėms gali teip išrodyti, bet mes išauklėti tokioje sferoje, kur be ideališkų troškimų negalime suprasti gyvenimo . . . Ach! kaip man blogai (imdamasi už krutinės) Marija! kur mano lašai? Ištikrųjų reiks čia susirgti . . . (Marija išbėga pro vienas duris, tarnas įeina pro kitas).

Tarnas: Kamisoris atėjo.

Kymantienė: (vis dar turėdamasi už krutinės) Ir tam dar reikia! Neduoda nė valandos atilsio su savo reikalais . . . (Marija sugrįžusi lašina vaistus iš buteliukės į šaukštą ir duoda Kymantienei gerti) Brr . . . brr . . . visokių nuodų reikia prisiryti . . . O! tas gyvenimas! tas gyvenimas! Marija, paduok man ranką! (atsiremdama ant Marijos ir išeidama, jos vedama) Eikime. Jug kalba apie karves, pinigus, darbininkus nesustiprįs man nervų . . . Saugojuos, kiek įmanydama visoto, kas mintis ir jausmus prie žemės traukia.

Scena V.

Kymantas: (į tarną) Prašyk poną Budrikį!

Budrikis: (įėjęs lenkiasi prieš poną, tas jam paduoda ranką ir abu sėdžias) Dovanok tamsta, gal nelaiku užsimetu . . .

Kymantas: Nieko, nieko . . .

Budrikis: Toks reikalas, kad net man sunku . . .

Kymantas: Visi reikalai ne linksmi! Ar-gi aš nepratęs . . .

Budrikis: Žinai tamsta pats, koki buvo metai: javai sudygo, grūdai sukaito supelėjo . . .

Kymantas: Jug-gi tamstai daviau leidimą pirkti javų, kiek reikiant. Dėl meilės Dievo nešerkite tais grūdais mano bandos . . . toki brangus gyvuoliai, iš pačios Holandijos pargabenti. Vienu kartu gali visi nunykti . . . Tamsta turi jug tikrą plenipotenciją nuo mano vardo . . .

Budrikis: Turiu. Gyvuoliams jau pirkau, bet ir darbininkų negalima maitinti tokia duona.

Kymantas: (pašokdamas) kaip tai?! Ar jau visiškai norite mane paskandinti?! . . . Už javus pinigų mažką gausiu . . . o čia algas mokėk, gyvuoliams pirk . . . kad ne tos kelios tukstantėlės už mišką, tai nors gyvas į žemę lišk . . . Jug ir apie saviškius negali visiškai užmiršti. Žinoma sergalioja . . . reikia užrubežį pasiekti . . . Jug man jos sveikata brangesnė už darbininkų duoną . . . Darbininkas, kad ne tas, tai kitas, o žmona viena tėra . . .

Budrikis: Kaip jau tamsta išmanai, bet jau keli darbininkai atsisakė. Aš jiems buvau prižadėjęs, kad tamsta nupirksi jiems geresnius javus . . .

Kymantas: (dūžiai suezrintas) Prižadėjai, tai ir duok pats nuo savęs . . . Nes aš nevaliosiu jų teip lepinti! (Rankas užsinėres už nugaros vaikščioja greitai po kambarį) Aš niekuomet jiems nebuvau blogu . . . Geresnius turėjau, geresnius ir daviau, o kaip neturiu, tesizino!

Budrikis: Aš neišmanau, kaip tamsta versiesi be darbininkų?! Bet ir teisybės reikėtų žiūrėti. Tie, kurie per vasarą dirbo, turi išeiti dabar dėl stokos duonos! Jieškoti uždarbio miestuose . . . O čia pasilikusieji ant tokios duonos neišsisuks be ligos . . . O kas bus su žeme, kad nebeliks darbininkų?!

Kymantas: Šit laikai! Dar, mat ir prieš darbininkus reiks nusižeminti! . . .

Budrikis: Ištikrųjų mainosi laikai. Reikia pradėti suprasti, kad darbininkų rankose visa galė ir spēka!

Kymantas: Toli dar ligi tamstos socializmo!

Budrikis: Tai ką sako tamstos christijanizmas?! Ar jis mokina bandą serti, o žmones badu marinti?!

Kymantas: (iš apmaudos net sukurtėjęs) Jug viskas turi buti savo vietoje . . .

Budrikis: (sujudintas, karštai) Ar tai tokia vieta visus pinigus už rubežiaus išvežti?! Savo šalį nuplikinti?! Žmones badu stapinti?! Atsibuskite bent syki! Apsizvelgkite, ką da

rote! Žodžiai teka, kaip šrauni upė, apie pašišventimą, civilizaciją . . . o darbo nė krislo.

Kymantas: Kad neturėčiau tikrai krikščioniškos meilės prie žmonių ir kantrybės . . . kitaip su tamsta pasiiegičiau. Dabar meldžiu tik tamstos nusiraminti . . . Jug tamsta teipogi man tarnauji . . . tamstai turėtų būti svarbesnis mano reikalas negu mano darbininkų . . .

Budrikis: (susiėmęs galvą, valandą tylėjęs) Dovanok tamsta, gal aš per daug įsikarščiau . . . Teisybė, tarnauju tamstai, bet dėl reikalų viešos ypatos negaliu pašvesti laimės kitų artimų . . . kad aš prieš tamstą neužtarčiau darbininkų reikalų, negalėčiau savęs guodoti . . . pagaliaus nematyčiau ir tikslo savo darbo . . .

Kymantas: Už tai-gi ir, aš pažinęs tamstą iš aukštos pusės, leidžiu tamstai daugiau pasakyti, negu kitam tamstos vietoje! (užsiedgdamas) Įtikėk tamsta mano patyrimui! Tokios karštos svajonės, toki troškimai — vien tik jaunystės pažiūros. Jaunas žmogus jaučiausi tvirčiausiu milžinu, viliasi su savo spėkomis permąstyti paprastą bėgį gyvenimo. Su amžiu persitikrina, juog to negali padaryti ir tik turi žiūrėti, kaip viskas eina savo numintais takais!

— *Budrikis:* Ar-gi tamsta dabar negalėtumėi atmąstyti paprastą bėgį gyvenimo? Ar-gi ne tamstos rankose dabar likimas vargdienių? Čia užtenka tamstos noro, kad beveik šimtui darbininkų nubraukti ašaras!

Kymantas: (rimtai ir rupeštingai) Jug ir aš suprantu aiškiai jų padėjimą, skaušta ir man širdis . . . bet vis-gi negaliu kitaip elgties . . . Negaliu užmiršti, ko reikalauja nuo manęs padėjimas mano žmonos, mano vaikų . . .

Budrikis: (pašokdamas) Tai vienu žodžiu, iš didelio širdies gerumo turime skandinti varguose tuos, kurie mus savo prakaitu peni.

Kymantas: Koksai tamsta karštas! Nė susikalbėti negalima!

Budrikis: Ir aš pats nusimanau, dėlto ir lik tamsta sveikas! (lenkiasi ir išeina).

Kymantas: (laužydamas rankas) Šit ir gyvenk su tokiais žmonėmis! . . . Užgaulioti . . . užmetinėti . . . daugiau nieko . . .

(Galas pirmos veikmės.)

Gudelio dumos.

(Apyaksa Nežinomo.)

Miglota pavasario diena pasibaigė, ir ant Nejelovo sodžiaus užkrito tamsi, kaipo vėdaras naktis. Ne duok Dieve, kam reikėjo tokia nakčia kelianti ar pėščiam ar važiuotam, nės ir iš kambario nors per langą pasižiūrėti į lauką buvo baisu. Vėjas kriokė ir dusavo mainydamas balsus: tai pelėdos ir verkiančio vaiko, tai staugiančio šuns ir dusaujančio gyvuolio. Kartais umai tie visi balsai nutildavo ir vėjas kaip patrakęs imdavo daužyti

langinyčias. Stovintieji apie namus šimtmetiniai kaštanai ir vinkšnos dusavo ir šniokė sunkiai kovodami su savo baisiu priešu — šiaurės vėju, kursai jusdamas galą savo valdžios, draskė be gailėsčio ir laužė jų pusgyves, nukankintas lietuų ir speigų šakas. Bet tie milžinai, nors iš paskutinių spėkų, tvirtai laikėsi ir rimtai kariavo, nemaldaudami nei pagalbos, nei užstojimo; tuom tarpu mažesnieji jauni medeliai ir krumai, kurie augo ant pamato Nejelovo ligonbūcio gret su tais milžiniais — tie, matyt, labai nusigande, tai puldinėjo ant žemės, tai glaudėsi prie namų sienos, tai prie tvirto liemens ir kamieno savo vyresniųjų brolių, kaštanų ir vinkšnų. Kartais jie visa kruva, apimti neišpasakytos baimės prieš vėjo antpuolį ir bėgdami nuo jo, puldavo prie apšviesto lango ir tarytum maldaudami pagalbos, barškino sustingusiomis šakomis į stiklą. Bet ne buvo namuose kam už jous užstoti.

Gyventojas namų su apšviestais langais — d-ras Gudelis sėdėjo pasirėmęs abiem rankomis ir giliai dumojo nei nejudamas, kas dedasi lauke. Buvo tai vidutinio amžiaus žmogus, metų kokių trijų dešimčių penkių — su palinkimu ant riebumo. Jo intelligentiškas padorus veidas, apaugęs geltona barzdelia ir tokiais pat usais ne išrodė ant labai energiško, bet ir ne buvo apatiškas. Labiausiai dabar nesimatė ant jo veido apatijos, kad jis teip giliai dumojo, ruščiai sutraukęs antakius ir žiūrėjo į langą virš akinių: veide jo matėsi daug vidurinės kovos ir rupeščio.

Ši diena dėl d-ro Gudelio išsidavė ypatinga diena — ypatinga savo nelaimingumu. Pirmų pirmiausiai jis vakar iki antrųjų gaidžių sėdėjo pas pristavą ir lošė kortomis; prie kortų, žinoma, neapsėina be išgėrimo, ir d-ras Gudelis pervirš įdėjo į pakaušį; o kadangi jis apart to dar daug pralošė pinigų vaistininkui, kurio jis labai nekenė už jo gobumą ir šykštumą — tai jau to vieno butų užtekę, kad pagadinti Gudeliui visą ateinančią dieną. Bet kur tau to vieno užteks! Nelaimės seka viena kitą: teip ir su d-ru buvo. Parėjus namon jį supykino jo jauna, kokių dvidešimties metų ekonomka, dėl kurios jis kartais teip budavo geras, juog jįjė dabar net pradrišo iškalbinėti ir išmėtinėti jam, kad jis teip vėlai grįžta. Tas atsitikimas teip supykino d-rą, juog jis gatavas buvo sumąstyti savo ekonomką, bet susilakė ir tik smarkiai subaręs, nusprendė savėje rytoj' pat atstatyti. Vienok širyt atsibudęs jis netik neįpildė savo vakarykščio nusprendimo, bet dargi pasijuto kaltas prieš savo ekonomką, kad ją teip ruščiai subarė, pagrižęs iš svečių. Kaip tik jis nusiprausė ir ap-

sirėdė, tuoj' paskambino ekonomkai. Po nekurio laiko įėjo jo ekonomka Liza, graži, dikta mergyna ir, ruščiai pastačius prieš jį kavą nusisuko eit sau atgal.

— Liza! tarė daktaras, dėl ko tu teip šendiena rusti? Nei gero man žodžio nepratari . . .

Liza ties durų kambario atsisuko staigiai ir aštriai atsakė:

— Dar ko užsimanysi? Jis mane, kaip šunį iškolios, o aš jam labas dienas davinėsiu . . . kad tu nesulauktumei!

Ir apsisukusi skubinau išėjo smarkiai sutrenkusi durimis.

Tas visiškai suerzino Gudelį ir jis tuoj' atsiminė vakarykščią dieną. Kas kartą jis darėsi rustesnis: nelinksmas' ir negeistinos mintys, kaip musės apspietė jį. Jis, norėdamas atsikratyti nuo jų pasiėmęs palto išbėgo iš namų ir žadėjo eiti pas pristavą, su kurio pagelba, arba, teisingiaus sakant, pas kurį jis paliko daug savo neprietelių — dumų ir rūpeščių: nueis budavo d-ras pas pristavą, išsigers biškį degtinės, kortomis paloš — ir lengviau ant širdies. Bet kaip aš sakiau, dėl d-ro Gudelio šįkart įpatingai nelaiminga diena pasirodė, kad pristovas ant dvejato — trejato dienų išvažiavo su savo reikalais į tolymus sodžius. Noroms-ne-noroms turėjo d-ras grįžti namon. Pakeliu' jis atsiminė, kad dar neaplankęs ligonių ir nuėjo į ligonbutį. Įžengus į ligonbutį d-rui dvoktelėjo į nosį sunkus oras, nuo žmonių kvėpavimo ir vaistų kvapo.

— Kodėl nevedinate?! suņuko jis ruščiai ant savo pagelbininko feldšero, ant kurio jau jis senei turėjo ne gerą širdį, nors ir pats nežinojo už ką.

— Čia vėdinimas negelbės, patys matote! Ligonį čia tris kart daugiau, kaip priguli buti, o geros ventilacijos nėra.

— Tylėk! suņuko d-ras ir pajuto neišpasykytą norą skelti feldšeriui į žandą, bet susilaikė.

— Dieve mano! pamislyjo jis savyje, kas tik su manimi darosi?

Ir užsisukęs išėjo nei žiūrėti nepažiūrėjęs ligonių.

— Ar drignių prisprogo, ar ko povelniais? pamislyjo feldšeras, žiūrėdamas per langą į nueinantį d-rą. Budavo kaip žmogus, o šendien kaip žvėris koks!

Parėjęs namon d-ras pavalgė pietus ir atsigulęs ant sophos norėjo ką nors paskaityti, bet raidės slinko pro jo akis neužgaudamos proto — jis nieko negalėjo suprasti.

Tuom tarpu pradėjo temti, ir iš žigunės sargas atnešė d-rui korospondenciją — laikraščius ir laišką, Gudelis užsidegė lempą ir tuoj' praplėšė laišką. Laiškas buvo iš Lietuvos nuo senoviško gero draugo ir mokslų

bendro, nuo kurio tik paskutiniuose metuose d-ras Gudelis biškį atsitolino, po išvažiavimo į tolimą Gudiją.

Draugas jam rašė:

„Mielas drauge! Senei jau aš tau nerašiau laišką, nes ir laiko nebuvo ir užmiršęs buvau, kad tu dar gyvuoji ant svieto: paskutiniuose laikuose nebuvo laiko mislyti apie draugus toli esančius, kad artimieji bičiuliai kentėjo ir kenčia didžiausias nelaimės: žinai, turi buti, kad Vincas mirė, o Antanas suimtas ir antri metai žuna kalėjime, o parėjusį mėnesį suėmė dar keturis kuo geriausius vyrus — tarp jų tavo pažįstamą ir draugą d-rą Tarutį, o kiek šėip-jau gerų vyrų kuo vargsta kalėjimuose ir ištrėmimo vietose — sunku suskaičiuoti. Kaip pamislyti apie tą visą, tai plaukai stojasi ant galvos ir širdį apima toks skausmas, juog gatavas esi sau galo jieškoti . . . Ar žinai, teisybę pasakius, galima prastoti vilties į pasisekimą mūsų darbo, nes stoka darbininkų ir pajiegu! Dėlto meldžiu tavę — vardan viso švento, vardan mūsų kartu praleistos jaunystės, pilnos šventų jausmų ir svajonių į idealus ir dorą — grįžk tu tenai, kur pamatei pirmą sykį saulės šviesą ir gražumą prigimties ir kur dabar srovėmis plaukia ašaros ir girdėt klyksmas tėvų skiriamų nuo vaikų, vaikų nuo tėvų ir brolių, vyrų nuo pačių . . . Dabar tai turi gerą progą pasišvesti ant naudos tėvynės ir tamsių mūsų vargšų-viengečių, apie ką mes teip karštai svajojome ir ko mes teip troškome, budami moksle. Neb'yra Lietuvos' lietuvių! Aš sakau apie intiligitus: juos visus iškankino ir išblaškė priešas, kurs dabar džiaugias ir linksminas ant kapo mūsų gyvai užkastos tėvynės ir žvangėdamas kardais ir pentiniais laksto nuo namų iki namų, nuo sodžiaus iki sodžiaus, jieškodamas, ar nėra kur žmonių, kurie drįsta mislyti apie labą tėvynės ir tautiečių. Ir kas tik nors biški rodosi jiems pavojingas — tuoj' ištremia: tokiu būdu ne be liko žmonių, kurie galėtų, ne sakau išgelbėti tėvynę, bet nors palaikyti iki geresnių laikų jos gyvybę, įleisti į jos kapą nors mažą srovelę oro, kad jįjė ten neuždustų . . .

Tikiu, kad atvažiuosi pasidalinti vargu su savo broliais, kuriuos tu kita kart teip karštai mylėjai. Kas link materiališko padėjimo tai vargo ne kentėsi, nės po Lietuvą daug daktarų — lietuvių, gudų ir žydų, gyvena ne blogai, ir dėl tavęs atsiras vieta. Laukiu Tavęs ir sakau: iki pasimatymo!

Tavo Petras K.

(Toliaus bus.)

Iš kun. M. Daukšos pamokslų.

(Užbaiga.)

Antra vertus, kas tebesuturi tą didžiąją persų karalystę ir jų senovės monarchiją, kad ne kalbos vienodumas? Kas iškėlė tarp tautų tą garsingąją rymiečių viešpatystę? Kas pagarsino jų vyrų darbus alei-galiausiame žemės pakraštelyje? Tiktai auklėjimas prigimtosios kalbos, kurios didinimui ir platinimui netiktai įstatymus išleisdavo, bet ir įvairių galvočių mokslus ir dievų garbę aprašė; šitam tikslui ir graikiška kalba buvo užginta vartoti įstatymuose ir senate. Kas arabų kraštą, graikų viešpatystes ir kitus tolimus kraštus stiprino? Tiktai tėvų kalbos auklėjimas. Neminii apie Italų žemę, kuri teip myli, paturi ir steigiasi išlaikyti savo kalbą, juogei nėra knygų, nė tokių sunkių mokslų, kurių jų žmonės nėra savotiškai aprašę arba savo kalbon išvertę. Ne kalbu apie šalįžemį Lenkų kraštą: Kas nemato, kas nežino, kaip žydi ir auga jame tėvų kalba? Bet šitai ne tam tikslui kalbu, idant išpeikti norėčiau tuos, kurie išmoksta gražiai svetimas kalbas (toks mokėjimas visada buvo ir bus pagirtinas, ypač lenkišką kalbą: juk šita kalba dėl brangaus sujunkimo mūsų Didžiosios Kunigaikštystės su garbinga Lenkų žeme yra mums beveik prigimta. Ne to aš noriu: aš tiktai peikiu apleidimą, niekinimą ir gangreit pametimą mūsų pačių, butent lietuvių kalbos. Dieve duok, kad kartunta susiprotėtume iš tos biauriosios ligos šiada-tada sukiltume. Ar-gi nematome, kokia daugybė mūsų Didžiosios Kunigaikštystės žmonių žūva dėl nesupratimo tikėjimo ir išganomųjų dalykų; kaip daug yra nežinėlių, kurie tebegyvena sunkiose nuodėmėse ir stambeldžių prietaruose? Nejaug-gi negirdime, kaip daug miršta žmonių, vedančių nelabą ir nekrikščionišką gyvenimą, ir eina į amžiną prapultį? Kodėl teip yra? Tiktai dėl apleidimo, dėl paniekinimo mūsų prigimtosios, mūsų tėvų kalbos. Kaip-gi supras nežinėliai gerus ir išganomus daiktus, kad žmogus, kuris privalo juos mokyti, arba jų kalbos nesupranta, arba ja biau-risi? Kaip jie girdės ir tikės, sako šv. Povilas, kad jie neturi skelbėjo? ką jie darys, kad jie nesupranta mokytojaus? Tai-gi pasigailėkime mūsų pačių kraujo, kuris teip žūva nežinodamas išganomųjų dalykų; pasigailėkime mūsų pačių sąnarių (juk visi esame viena kruvelė ne tiktai dėl vieno Kristaus, bet ir dėl vienos tėvynės); neleiskime vienai mūsų tėvynės dalelei teip biau-riai žuti; neniekinkime avelių, išpirktųjų brangių krauju Kristaus, idant paskui nebūtume per baisųjį Dievo Teismą pakaltinti, idant iš mūsų rankų nejieškotų brolių kraujo Tas, Kuris, užmušęs žmogaus kuną, gali pa-

smerkti ir amžinai pražudyti jo vėlę! Bijodamiesi to ir nugąstaudami, savo tautiečių kalbos neniekinkime (ypačiai tie, kurie žmonių išganymui tarnaujame), nes dėl jos paniekinimo ir apleidimo mes patys ir mūsų kraujas į pavojų pavojus įpuolame. Tai-gi šita yra visų didžioji priežastis, kuri mane labiausiai paragino versti šitą knygą tėvų kalbon: ji šitą tikrai sakant nelengvą, darbą pasaldino, dėkingą ir mielą padarė.

Tai-gi priimkite, dvaselių piemens, šitą jūsų brolio menką darbelį. Priimki, Didžioji Lietuvos Kunigaikštyste, šitą mano veikalėlį, kurį rašau daug gero linkėdamas tau. Klausyki, tauta, daktaro didžiai turtingo išganomu mokslu, labai garsingo dėl šito savo darbo ir Lenkų žemėje ir svetur, kalbančio į tave nebelenkų jau, bet tavo pačios kalba. Čia išgirsi tikrą, neiskraipytą Jėzaus mokslą. Čia, kaip ir šv. tėvų ir daktarų krepšy rasi uždarytą senovę ir katalikų bažnyčios teisumą; čia gausi įnagi teisybei nuo naujųjų neišmanėlių apginti. Skaitykite mielai visi, bet daugiausia jūs, kurių globai yra pavestos teisiųjų velės (dvaselės). Iš čia semsitės sveiką mokslą, čia rasite patį tikrąjį visumenės tikėjimo išguldymą, kurį skelbsite žmonėms. Iš čia patirsite, kaip reikia šventasis raštas suprasti, išguldinėti ir jo painumai aiškinti. Iš čionai, kaip iš kokio saidoko, galėsite imti aštrias šauklas, kuriomis suardysite paklydėlių pinkles, jų mokslo klastas su visais naujaisiais plepalais ir galutiniai juos išnaikysite. Čionai rasite vaistą yvairioms velių ligoms ir žaizdoms gydyti. Iš čia pažįsite ir savąsias ir savo avelių pareigas. Mano darbas galės būti kartais naudingas ir tiems bažnyčios piemenims, kuriems pamokslų medegai ir žodžių rinkimui reikia dažnai gaisinti geroka laiko dalelę: ir medegos yvairumas ir žodžių gausumas veikia suglobs stropųjį skaitytoją. Čiapat nemaža bus naudos ir katalikų ukininkams, kurie ar dėl kokių sunkenybių ar dėl bažnyčių tolumo (nors per katalikų šventes tų sunkinybių ne turėtų būti) negali patys ateiti pasiklausytų pamokslo: jie, ir namie pasilikę, turės šiokią-tokią paguodą, nes galėdami skaityti šituos pamokslus ras juose ir dvasiai peno ir palengvinimo ir krikščionišką naudą. Pagaliaus, jei aš pats nematyčiau ir jūs visi negautumėt pagalbos ir naudos iš mano išverstųjų lietuviškon kalbon knygų, man užteks tuo darbeliu paraginus ir sukursčius kitus darbuotis apie mūsų kalbos reikalus, apie jos paturėjimą ir auklėjimą, nes ant jos, kaip pasakyta, teip daug pareina mums ir visiems Didžiosios Lietuvių Kunigaikštystės gyventojams. Mielas skaitytojau! pavedu tave Dievo globai; šitą rei-

kalingas knygas skaityki mielai ir suvartoki savo naudai.

P. Puskunigis.

Peržvalga raštų.

(Uždaiga.)

Savo knygutėje, prigrūstoje, kaip matome, visokių keistumynų, dr. J. B—us, kur įmanydamas, dar užgaulioja šio straipsnelio autorių, tik perkeizdamas kas-žin kodėl jo vardą. Mat aš kitą-kart (V. 1894, Nr. 5) buvau išdrįšęs ne-sutikti su dro B—aus rašyba (*crimen . . . laesae majestatis!*) ir tarp kitų mažmožių buvau pataręs prie vartojamosios mūsų raštuose *dž* (*džiaugsmas, žodžio*) rašyti dėl nuoseklumo ir *tš* (*tšiaudėli, jautšio*). Taigi dabar, dėl šitos *tš*, dr. J. B—us biauariai iš manęs tyčiojasi: būk aš pasirodęs jų (= tos *tš*?) aitrausiu apologetu, *paduodamas Jaunio* (= Jauniaus) *rašybą kaipo savąją* (p. 8) ir būk mano „logika (rašybos dalykuose esant) tvirtai laikytis rašybiškų doktrinų, nuo savo mokintojo, kn. Jaunio (= Jauniaus) girdėtų“ (p. 9). Ant šitų prikaišiojimų tiek tegaliu atsakyti: 1) dr. J. B—us, sulyginęs mano rašybą su tuo, kas jam žinoma apie kn. Jauniaus rašybą, pats galėtų patirti, kad manoji rašyba, kiek ji apskelbta „Varpo“ straipsniuose (1893, Nr. 1 ir 1894, Nr. 5), labai daug, beveik visiškai skiriasi nuo kn. Jauniaus rašybos, kiek ši man žinoma; 2) kn. Jaunių pažinanau labai nesenei, jau *po parašymo* „Varpui“ savų nužvelgimų apie mūsų „prastąją“ ir dro B—aus rašybas; 3) nėsu kn. Jauniaus mokiniu, niekad nėsu kalbėjęs su juo apie mūsų rašybą ir jos ydas, niekad nėsu įteikinėjęs kn. Jauniaus rašybos per savąją; 4) kn. Jaunių, mūsų kalbos žinovą, labai branginu, gerai žinau tūlus jo išaiškinimus mūsų kalbos įstatymų, bet jo rašybos *kaip reikiant* ne-žinau, ir 5) kn. Jauniaus raštuose, kiek jie yra man žinomi, nėra reikalaujama tos *tš*, bet kad ir būtų ji tėnai ir aš būčiau ją tiesiog iš tų raštų pasisavinęs, taigi ar toje *tš* jau ir visa kn. Jauniaus rašyba būtų? — Gaila tyrinėtojo, kuris pramano apie savo priešininką nebūtus daiktus!

Dr. J. B—us sako, kad įvedimas mūsų rašybon galūnių *an, en, in, un* (= *a, e, i, u*) didžiausią prieštarvimą sutikęs, ypačiai iš šalies J. (?) *Obelaičio* ir tūlių *kitų redaktorių* lietuvių laikraščių, tik dar *laimė* esant, kad pamatas tos *Obelaičio* kritikos esąs visai netvirtas (p. 14). Viena, ne tik lietuviško, bet ir kito kokio laikraščio redaktoriumi niekad nėsu buvęs (čia daktaras J. B—us netyčia sumelavo); antra, kodėl dr. J. B—us *džiaugiasi*, kad mano kritikos pamatai yra „netvirtai“? Kas būtų pikto, kokia būtų *nelaimė*, jei tie pamatai būtų tikrai tvirti ir jų negalėtų su-

griauti nė d-ro B—aus logika? Ar tik tiek tebutų bėdos, kad tuokart ir dr. B—us privalytų tikti su manim ir butų nereikalinga d-ro J. B—aus rašyba?

Kitą-kart esu kalbėjęs „Varpe“ (1894, N. 5), kad rašyboje reikėtų atskirti *a, e . . .* nuo *a, e* ir *an, en*. Rašydamas nurodžiau, kiek galėdamas, ir pagrindą, dėl kurio teip rašiau. Dėl to mano mažmožio dabar dr. J. B—us rašo: „Obelaitis nurodo tik ant sekančios jų vartojimo „priežasties“: „yra dar kita priežastis — sako p. Obelaitis — dėl kurios rašome nosinius ženklelius vietoje paprastųjų balsių ir balsių su *n*: mėš norime palengvinti, ir tt.“ Dr. J. B—us, nutylėjęs apie kitas mano įrašytasias „priežastis“, sako, buk aš tiktai vieną menkutėlę priežastį tenurodęs; vienok ir iš įrašytųjų jo knygutėje mano žodžių matyti, kad mano straipsnyje buvo kalbama ir apie kitas priežastis, šep kam aš būčiau tą vienintelę priežastį teip keistai įrašęs, pradėdamas ją žodžiais: „yra dar kita priežastis? Dar kartą primenu d-rui J. B—ui, kad, patardamas rašyti: *bąlu, kīlu, šąlu, kąsti, kalu, ritu, malū, kasti, — randu, kandu, atpinga = šalį, šalin, norėjau, kad rašyboje būtų išreikšti tie skirtumai, kurios girdime pačių žmonių kalboje.*

Įteikęs ir išgyręs mums keletą naujų raidžių, pakalbėjęs savotiškai ir labai keistai apie kelis kalbos įstatymus, pabaudęs sovotiškai Joną Obelaitį, pasisakęs, kad iš savo prityrimo (?) žinąs, kaip lengva būtų mums vartoti naujoji rašyba (p. 15), dr. J. B—us nelyginant koks aukštybių Olimpietis, teip pagaliaus sako: „ar taps šita (=d-ro J. B—aus) grafika ir kitų priimta — prigulės nuo *laisnio apšvietimo ir proto* šios gadynės *musų laikraštinių* ir *kitų inteligentų* (p. 16).“ Laikraštiniukas ir šep inteligentas, paskaitęs tokį griausmą, girdės tarytum dar šaukiant: „Vyrai! jei mano reforma jums nepatinka, matyti, kad jūs esat permenko proto: įgykite daugiau proto, ir suprasite visas tos reformos puikenybes!“

Baigdamas savo straipsnelį, negaliu iškęsti nepasakęs d-rui J. B—ui kelių žodžių ir iš savo pastebėjimų: a) kas giriasi gerai žinąs lietuvių kalbos istoriją ir nori šį-tą spręsti apie kalbos dalykus, tas privalo, nors tai yra nelengvas darbas, pažinti ir lietuvių kalbos mokslą; b) skirstyti kalbininkus į kategorijas (*dii maiores, dii minores*)* svajoti apie kalbos mokslą nepažinus, kaip reikiant, paprasčiausių kalbos įstatymų, senei išaiškintųjų tam tikruose

*) Mane dr. J. B—us priskiria prie *dii minores*. Nesuprantu, kodėl teip mane aukština: aš esu paprastas „tėvo sunelis“, kuriam teko pažinti keli kalbos žinovų darbeliai. Kadangi rašinėjan kartais apie kalbos dalykus, todėl kartais mane vadina ir filologu.

mokslo vadovėliuose, — visai nepritinka rimtam mokslininkui; c) žmogui, įvedančiam naują rašybą, reikia mokėti ir kitų nuomonės apie tą dalyką išklausti ir *bešališkai* apsvarstyti; d) kad ir daug galima sužinoti apie senų senovės lietuvių kalbą, vienok, rašant šių dienų visūmėnei, reikia rūpintis ne tiek apie rašomosios kalbos istoriją, kiek apie reikalus tų, kuriems yra rašoma, ir e) suvaikyti vienoje rašyboje visas mūsų tarmes ir kalbos istoriją yra tiesiog nepasiekiamas daiktas, todėl visų tarmių suderinimas su kalbos istorija neturėtų per daug rūpėti lietuvių rašybos autoriui.

Tilžė, 1. d. Gegužės mėn. 1900 m.

Kaz. Obelaitis.

Proklamacijos.

Poniška šeimyna susėdo prie vakarienės.

— Šiądien tikrai užpelniau vakarienę ir jaučiu, kad skaniai pavalgysiu, — tarė ponas, augštas diktas vyras, sėsdamas ant kedės už stalo ir žiūrėdamas akimis tikro žinovo ant sustatytų valgių. — Pavargęs esu, maž dvi valandas stovėjau prie darbininkų!

— Kaip-gi kulimas eina? — paklausė ponias.

— Et, kaip gal eiti su mūsų žmonėmis, — atsakė ponas: — eitų daug geriau, kad ne ta prigimta tinginystė žemaičių, tik žiuri, kuomet saulė ims leistis . . .

— Tiesa, tiesa, — pritarė sena panna, davatka, baigdama ženklinti šventą kryžių ant savo sudžiuvusio kuno, o akise jos bliztelėjo pikumas: — jau neiškentėjau nesubarusi vienos tokios: dar saulė tik leistis pradėjo — ji namo eiti: vaikai vieni jai, gal išsigąsti . . . visos priežastys . . . muzikų vaikai išsigąs! ar prie jų teip užlaiko, kaip prie mūsų, prie tų storkailių! . . . žinau aš! O kokias dar prie jų fanaberija, oho! sako man: „panele, kaip vyro negavai, dabar visus ėmus suėstum . . . tartum kas kaltas“ . . . Girdėjote tik!

Sena merga rasiit ilgiau butų tarškėjus, bet nutilo, pamačiusi tarnaitę įnešant garuojantį pusbliudį.

Valandą kambarį girdėti buvo tik skambėjimas peilių į torelkas; ponas užvalgęs truputį apsidairė po kambarį ir paklausė: kur-gi tas mūsų Juozas?

Ant jo žodžių durys atsidarė, ir įėjo jaunas vaikas; iš išžiūrėjimo galima buvo suprasti, kad tai dvaro užveizda.

Pasilenkęs ponijai, jis atsisėdo kampe kambario ant kedės už stalelio, ant kurio stovėjo virdulis; matyti tai buvo jo paprasta vieta.

Vaikas buvo gerai nušertas, jo raudonas apskritas veidas net blizgėjo; sėdėjo ant krašto kedės, sutaisęs konuo patogiausiai savo veidą. Netoli jo ant žemės tupėjo šuo, ponų numy-

lėtas; ir jis turėjo tokią-pat išveizdą, kaip ir vaikas, tik anas neturėjo uodegos, kuom pavizginti, laukdamas atlikusių kąsnių nuo poniško stalo.

Abudu už valandos buvo užganėdinti, o ponas laukdamas kitos stovos atsikėlė nuo kedės, pataisė akinius, lupas išputė ir sukišęs rankas į kelnių kišeniis paklausė tarno lenkiškai: „kas naujo girdėt, Juozai?”

— *Tet pan nišioi nitoi . . . z timi kamomi znup . . .*

Ponas ant kedės pašoko ir, negalėdamas suprasti „lenkiškos“ kalbos savo tarno, žemaitiškai paklausė: rasiit vėl proklamacijas lipdo?

— *Tak pan, do lias na každego jodla kybuje, a do vieškelio to bezmalu kilkuch beržuf pšeleizdami . . .*

Matyt tas labai poną sujudino, nės pradėjo po kambarį vaikščioti, smarkiai alsuodamas; tarnas ryjo liežuviu užpelnytus kąsnius.

Perėjęs teip porą sykių per kambarį, ponas netikėtai prieš Juozą sustojo ir paklausė:

— Ką tu padariai su tais popieriais, asile? —

Tranki kalba pono tokį įspudį padarė ant tarno, kad kaulas, kurį jis griaužė, iš naujų jam iškrito; užslopes gabalu mėsos led suprantamai išmurmėjo;

— Nuplėšiau, ponai! — ir kvailai prasišypsojo, tarytum didžiudodamasis, iš savo apsiėjimo.

Tas ir ponui patiko, nės vėl ant kedės sugryžo ir giliai atsikvėpęs, pradėjo: — Kaip tau rodos, Juozai, ar reikalingi tie popieriai? ar skaitėi juos?

— Ta jau! kad perskaityti nemoku (Juozas griebuliojo vis lenkiškai) o vėl dėkui (čia pasilenkė ponams) prasimokiau lenkiškai, tai prie tos kamiškos kalbos nė ištolo! fui, tokia biauri, *iz ruk von! naco to nam šliakcim, kiba dla pastukik!*

Tokia kalba Juozo labai patiko ponams, net ir ponias prasiuokė, o sena merga, pamovusi ant šakelės dar gabalą mėsos, nunešė jam; ponas vėl prašneko: Gudriai kalbi, — nės tie popieriai tik dėl piemenų ir lipdymas jų — tikrai piemeniškas darbas; tie studentai dabar visą svieta perverstų antraip: prieš kunigus rašo, prieš ponus, ant galo ir paties ciecoriaus neužmiršta . . .

— *Vojee! cividziš? vooo . . .*

— Dėl jų nieko švęsto nėra! tik mąsto, ką sugriauti, ir ant nelaimės visi protingesni prie to metas. Ką-gi darytų muzikai, kad ponų nebutų? kur uždarbį gautų? — perkuo navo ponas.

— Ir kunigai reikalingi, kaipo vadovai mūsų į dangų, — pridurė sena davatka.

— Ir ciecorius vėl ne teip blogas, kaip jiems rodos: jis tik mislyja, ką mums gero

padaryti; turime arbat-namius, monopoliją ir daug gerų daiktų, tik reik darbą dirbti, pono Dievo bijoti ir prieš valdžią nekilti, nės kiekviena valdžia nuo pono Dievo paeina. Dėlto, kur pamatysi, plėšk tuos popierius!

— *Benda zdrapnic, že pan vieli!* — ir atsikėlęs vėl pasilenkė ir išėjo.

Ponas dabar paėmė laikraštį vartyti; rado paminėjimą apie judėjimą darbininkų Rygoje, ir kalba apie šitą toliau tęsėsi. Iki šiol toliau sėdėjusi senelė atsiliepė: „ko jie norėjo — ant svieto teip ramiai, teip gerai“ — tarė vartydamas akis ir žiovaudama: ko aniems reik?

Tiesa, kambarij buvo ramu, šilta, per dvi-langius nė silpniausias vėjo putimas neįsigauna, lovos pataisytos — tik gulti! tikrai, kaip gerai tiems, kurie iš kambario nė nosies neiškiša. Tik ar visur teip? Bet čia apie šitą niekas nesirupino.

L. P.

Korespondencijos.

Iš Amerikos. Aukų parodai iki 1. Liepos susirinko 2146 doleriai; išmokėta iki 1. Liepos 1012 dol. su centais. Kasoje dar yra 1133 dolerių ir 33 ct. (pagal 26 num. „Vienyb.“) Aukų parodai jau sumažėjo plaukė. Vaidai tarp parodos komiteto nyksta. Nors vaidų buvo labai daug, vienok paroda įvyko ir mes amerikiečiai pasidžiaugiamo iš aprašymo mūsų skyriaus „Vienybėje“ (24 ir 25 num.), ką atkartoja ir kiti laikraščiai. Anuomi kartu rašydamas apie „Motinėles“ draugystę, parašiau, kad paketinus prie jos prigulėti Doktorui Šliupui, kunigai ją palaidojo. Teip nėra. Vieni kiti pradėjo kelti tą klausimą ir klausti kunigų kur dingo „Motinėle“, neš jaunuomenė užrubežėje jug reikalauja pašalpos. Kunigai atgaivino „Motinėle“ ir išleido įstatus ir teip: Draugystė „in perpetuum“ bus grynai lietuviška. Mieriai tautiškuose dalykuose bus kuopliausiai: kelti, gaivinti, užlaikyti lietuviystę ir iškariauti Lietuviai ir Lietuviams laisvę žodžio, laisvę spaudos, laisvę tikėjimo, laisvę nepriegulmingumo. — Gaivys tautos susipratimą per mokslą ir pakeldama tautos dvasią per agitaciją. — Gelbės materialiskai besimokinančią jaunuomenę, kuri paskiaus dirbtų dėl tautos ir tautystės labo, duos studentams lietuviams stipendijas arba pašalpą. — Šelpš užsitarnavusius raštininkus reguliariškais algomis arba dovanomis; garsys konkursus . . . — Kada įstengs, išleidinės moksliskas populiariškas knygas, steigs draugystes, mokslaines, knygynus, teatrus . . . Šanariai „Motinėles“ tapo padalinti į tris skyrius: I. skyrius *aktyviški* šanariai mokės 10 dol. įstojo ir po 1 dol. mėnesinės, su privilegija balso renkant komitetą tik iš prakilniausių šelpėjų, žmones ne vienpusiaujančius, dorus, apšviestus, patrijotus.

II. skyriaus šanariai mokės 5 dol. įstojo ir po pusę dol. mėnesinės. III. skyriaus šanarys mokės 1 dol. įstojo ir po 25 ct. mėnesinės. Mieriai „Motinėles“ nepeiktini, bet suteikimas balso privilegijos piniguočiams išsiskaukė ermyderį. Visuomeniški reikalai turi buti per visuomenę ir atlikti, o ne per privilegijas. „Vienybė“ 17 num. stačiai pasakė, kad balsuoti galės tik tie, ką turės pinigų — tai kunigai, nes jiems 12 dol. ant metų tai nieks. Nei joks darbininkas tiek mokėti par metus negalės. „Lietuva“ 19. num. pasakė: „Pagal pamatus konstitucijos viršininkus „Motinėles“ gali rinkti tik šanariai pirmo skyriaus iš ne vienpusiaujančių prakilnių patrijotų, už kokius kunigai save laiko. Tą ne tik mes, bet mums rodosi, išėjus kunigų tarnus, nieks nelaikys už teisingą. Pasirodo, kad rinkimą viršininkų nori sumonopolizuoti kunigai vien ant savo naudos. Jeigu gerai pažiūrėsim, tai suprasime, kad tokiems pralobėliams nuo žmonių aukų Abromaičiams ir Kraučinams lengviaus išmesti 10 dol. negu varguoliui 50 ct. Kas užtikrįs, kad pašalpa studentams ne bus dalinama vien seminaristams? Kunigai pagarsino, kad gaunąs pašalpą vienas studentas Šveicarijoj, Freiburgo universitete p. Grauža (p. V. Sabonis per 25 num. „Lietuvos“ klausė kunigų. Freiburge yra katalikiškas univerzitetas). Bijomės, kad „Motinėle“ esanti kunigų rankose ne pastotu vienpusiška. Mums reikalingi išlavinti svietiškuose moksluose vyrai, kurių mums iki šiolei labai truksta; apie tokių tai vyrų sušelpimą tauta privalo pirmiausiai pasirūpinti.“ — „Motinėles“ komitetas: kunigas Žilinskas prezidentas; kun. Kaupas sekretorius; kun. Šedvydis kasierius. Šanariais yra 7 kunigai ir vienas nekunigas. Kasoje iki 1. Liepos turi 77 dol. su pašalpa ponui Graužai 18 dol.

„Motinėles“ mieris yra kelti tautos dvasę per agitaciją, bet štai kaip elgiasi jos viršininkai, slogindami tąją dvasią. „Lietuvos Dukterų“ draugystė iš Pittstono, kur kun. Šedvydis klebonu yra, rengė prakalbas ant 27. Gegužės. Ant kalbėtojų užkvietė Doktorą Šliupą, Šliupienę, Dr. Bacevičių (dabar baigusį mediciną Baltimorėje), Astramską „Tėvynės“ redaktorių ir Mikolainį „Vienybės“ redaktorių. Šedvydis apsiėmė viską sugaišinti, kas jam ir nusisekė. Nueina jisai pas miesto majorą ir praneša, kad tasai nedaleistų tą susirinkimą atlaikyti, nės busenčios didelės muštynės. Majoras Corcorau, aklas airis, Šedvydžio ir paklausė, atsiuntė 5 policijantus, kurie trumpai pirm pradėjimo prakalbą atėjo, išvarė visus žmones ir užrakino salės duris: Žmonių, vyrų ir moterių, susirinko apie 2000 — net gatvė užsikimšo — visi ėjo ant pra-

kalbą. Muštynės buvo surengęs kun. Šedvydis ir toji gauja būtų davusi šliuPINIAMS, jeigu majoras nebūtų užgynęs susirinkimo. Toji gauja peštukų tapo užvardyta „Katalikiškas Kliubas vardan Sto. Kazimiero“, kuriuos „Vienybė“ 24 num. pavadino „doriskais bankrutais“ už ką jie „Vienybė“ apskundė sudan. Prova bus Rugsėjo mėn.

Berželio 3 dieną Naujorke susitvėrė trečias „Susivienijimas Lietuvių Valnamonių.“ Prezidentu yra p. L. Ereminas, 519 E. 5th str. New-York.

„Vienybės“ redakcija atidarė fondą rinkimui aukų ant paminklo Dr. V. Kudirkos.
Amerikietis.

Margos gromatos.

II.

Vaikščioju po krantą upės Žeimelės, netoli nuo jos įtakos į Viliją. Vaikščioju po pušyną. Sutinku medinčių su uniforma apsilvilkusį. Todėl jį maskoliškai užklausu. Iš pažiūros medinčius man pasirodė ne maskoliumi, todėl tolaus jį paklausu, ar bent jis ne katalikas. —

— O, teip katalikas! atsakė man.

Tada mečiau su anuom maskoliškai šnekėjęs, ir lenkiškai jo užklausu, kaip jo pavardė.

— Barzda! buvo atsakymas, keletą sykių atkartotas.

— Tai tu lietuvis? sušukau lietuviškai. Tai-gi turi lietuviškai kalbėti?

— Teip, atsakė jis man lenkiškai, mano bočiai — prabočiai lietuviškai dar kalbėjo, bet aš nebmoku!

Aš nebturėjau ką sakyti . . . Stovėjau nuliudęs, žiurėjau į medinčių ir klausiau savęs:

— Ar jis lietuvis, ar ne? Ar jis mūsų brolis, ar svetimtautis?

— Musų brolis! musų! Lietuvis! buvo atsakymas ir mano szirdies ir mano sąžinės.

Bet daugiau su juomi kalbėt nebegalėjau. Gražiai atsisveikinęs, — toliaus tyloms nuėjau.

Norint aš gerai žinojau, kad Lietuva nesibaigia ten, kame lietuviška kalba apsistoja, bet niekad tas man teip aišku ne tapo, kaip dabar.

Vilniaus, Garteno, Vitebsko rėdybose žmonės daugelyje vietų lenkiškai kalba; jie lenkiškai kalba, o lietuviškai nebmoka, ir tai net apie senuosius Trakus.

Tai kas-gi jie? Lenkai?

— Ne, dabar gerai žinau, kad jie sulenkėję lietuviai, musų broliai!

Ar teko jums kada buti Minsko arba Mohilavo rėdybose? Jegut teip, tai ir jus, tur but, tą pat užtėmyjote, ką ir aš užtėmyjau.

Važiuojant gelžkelin ar tai į Pinską, ar į Bobruiską, ar į Oršę, žodžiu sakant važinėjant po Baltgudiją — jums išsirodo, kad jus tikroj Lietuvoj ėsate: tie patys rumai, tie patys šiaudiniai stogai, tie patys klojimai, tie patys padanginiai, tos pačios daržinės, tos pačios tvoros, tie patys šuliniai — rodosi, kad visas kraštas tarsi pagal vieno architektoriaus planą išsistatęs yra, ir tai iki mažiausių smulkmenų! Moters teip-pat audeklus baldo, teip-pat drapanas skalbia: vyrai teip-pat kaip musiškiai apsirėdę, tie patys pilki ploščiukai, tos pačios kepurės, pypkės, juostos, tie patys marškiniai ant kelninių užleisti . . . Nori prieiti prie jų ir prie širdies priglausti . . . Išgirsti maskolišką kalbą . . . Nesibijok: tai tavo sumaskolėję broliai, tai sumaskolinti lietuviai*) . . . Tokiu budu lietuviai dalinasi: į tikrus lietuvius ir į lietuvius sulenkėjusius ir sumaskolėjusius . . .

Kazimieras.

*) Bet ar ne teisingians būtų aiškinti privestą autorians faktą tuom, kad lietuviškoji kultura turėjo įtekmę ant bielorusų; . . . teipjan kaip lenkiškoji kultura turėjo įtekmę ant lietuviškosios. Red.

Atskaita „Varpo“ ir „Ukininko“

už 1ąją pusę 1900 m.

Įėmimas

	M.	Pf.
a) už laikraščius nuo skaitytojų „Varpo“ (iš 240 užmokėjo tik 45)	174,50	
nuo skaitytojų „Ukininko“ (iš 367 užmokėjo tik 80)	281,15	
	455	65
b) už knygas	117	60
c) apgarsinimai	35	rub. 75
		648
		85

Išleidimas

	M.	Pf.
a) spanda laikraščių „Ukininkas“ 6 Nr. po 74 M.	444,00	M.
„Varpas“ 6 Nr. po 53,75 M.	322,50	M.
	766	50
b) užvedimą korektūros „Ukininko“ 1899m. ir kitokią pagelbą	25	rub. 54
c) korespondencija, ekspedicija, knygos	86	93
	907	43
	deficitas	258
		58

Aukos

P. L. S.	80,00 rub.	M.	Pf.
Mikiškis	36,26 -		
Ol.	30,00 -		
Viktorija	5,00 -		
Skiedra	4,00 -		
V-tru	2,70 -		
Kl.	0,82 -		
D.	0,22 -		

	159,00 rub.	343	44
Mikolainis (už 1899 m.)	100 M.	100	
		443	44
		184	86

pridengus deficitą aukomis lieka

Ši atskaita tapo sustatyta pagal žinias, suteiktas p. M. Zauniutės, „Varpo“ ir „Uk-o“ red. knygininkės, kuri tuom tarpu veda ir kasos knygas. Prie atskaitos nėra priskaitytos knygos parduotos Anglijoje ir aukos ant vedimo „Varpo“ ir „Uk-o“ redakcijos reikalų.

Išduodami šią atskaitą atkreipiame atidą skaitytojų ant reikalingumo užmokėjimo už prenumeratą „Varpo“ ir „Uk-o“ ir stropesnio platinimo redakcijos raštų, nės nuo to priguli stovis mūsų finansų ir galėjimas spaudinti atsiųstus į redakciją rankraščius.

Čion turime teip-gi užtėmyti, kad ši atskaita nėra surišta su „Atskaita Varpo ir Ukininko už 1899 m.“ („Varpas“ Nr. 2 š. m.), nėra anąją atskaitą negalima buvo ikišiol atitaisyti pilninteliai, ir tas dalykas nemažai trukdo sutvarkymą mūsų finansų.

Kad greičiaus įstoti į tikrasias vežias ir prašalinti nesusipratimus, mes nurodysime čion ant tulų neaiškių vietų ir apsirikimų:

1. Atskaitoje Varpo ir Ukininko už 1898 m. (ir Varpas Nr. 2 1899 m.) yra paminėta: „lieka ant 1899 m. 119,93 M.“ Ta suma buvo įtraukta į atskaitą 1899 m., tuom tarpu p. Lapino rankose yra likę tik 100,07 M. (kas matyt iš jo atskaitos).

2. P. Lapinas priėmė nuo kasieriaus 1899 m. 455 rub., kur buvo ne tik aukos, bet ir pinigai vienos D-tės, teip-gi privatiškų žmonių, kurie spaudino savo raštus per tarpininkystę „Varpo“ ir „Ukininko“ red. Kiek buvo svetimų pinigų p. Lapinas nežino, nėra jam nebuvę rašyta.

3. Auka Viktorijos nors ir įtraukta į atskaita, bet tur but ji nebuvo prisiųsta ir veikiausiai ji tapo prisiųsta su aukomis 1900 m.

4. Knygutė „Ar dabar yra baudžiava“ išleista ne „Varpo“ ir „Ukininko“ red., bet kitų. Bet kiek pinigų tapo prisiųsta ant spaudos ir ar užteko tų pinigų, žinių nės. Knygutės: „Garų mašinos ir geležinkeliai“, „Džiova“ ir „Pamokinimas“ teip-gi ne redak-

cijos išleista. Pinigai, prisiųsti ant spaudinimo tų knygučių paminėti rubrikoje aukų. Kiek kaštavo spauda tų knygučių drauge su susstatymu litarų, ar iš tų pinigų kiek liko, ar reikėjo ką pridėt redakcijai, žinių nės.

5. Atskaitoje išleidimuose paminėta: „Pamokinimas, kaip apsisaugoti ir tt. — 65,00“ tuom tarpu ta knygutė (jos atmušimas iš „Ukininko“) kaštavo 17,00 M. Praleista, „patarmės moterims — 65 M.“ Malonu butu, kad kasierius ir tie ką prigul prie to reikalo: atsiųstų savo paaiškinimus ant vardo redakcijos knygininkės.

„Varpo“ ir „Ukininko“ red.

Atsakymai.

B. Pasišnekėjimus I, II ir III gavome.

Padrūdžiui. „Trumpa monarchijų biograpija“ ir „Luomų antagonizmas“ gavome.

D. Kritiką knygos: „Paskutinis pamokslas vieno žemaičių kunigo prieš smeatį“ gavome.

Ukmergiečiui. „Statistikos trupinėliai“ gavome.

S. M. „Geologijų“ Geikie nsiuntėme T. M. D-tei, kuri dėlei to prie mus kreipėsi.

Dr. čiu. „Kaip prancuzai už laisvę kariavo“ mums tinka. Tik tiek bėda, kad brošura didelė, o mūsų pinigai ne dideli . . .

Apgarsinimai.

Žemlapis Lietuvos ir Latvijos

lietuviškoje kalboje, atspausstas lotyniškais li-taromis Peterburge, gaunamas pas

Inžinieriu A. Maciejevski.

Nevskis pr. n. III b. 73.

Prekė 1 rubl. už exempl. su pristatymu; imant 10 exempl. 20% rabato.

Adresai „V-po“ ir „U-ko“ administracijos.

1. Redaktorius: Herrn J. Lapinas, Goldschmiedestr. S, Tilsit.

2. Kasierius: Herrn D. Saunus, Rokaiten per Neukirch, Ostpr.

3. Knygininkės: Frl. M. Saunus, Rokaiten per Neukirch, Ostpr.

Turinys.

Naujas valdžios užmanymas. — Kova, drama iš trijų veikimų. — Gudelio dumos. — Iš kun. Dankšos pamokslų (pabaiga). — Peržvalga raštų (pabaiga). — Proklamacijos. — Korespondencijos. Iš Amerikos. — Margos gromatos II. — Atskaita „Varpo“ ir „Uk-o“ už pirmąją pusę 1900. — Atsakymai. — Apgarsinimai.